Socialutskottets betänkande 1978/79:11

med anledning av motioner om vissa arbetsmiljöfrågor

Motionerna

I motionen 1977/78:726 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att arbetarskyddsstyrelsens skyddsanvisningar och lokala skyddsanvisningar översätts till de vanligaste sex invandrarspråken,

2. att riksdagen uttalar att kostnaderna härför bör bestridas med medel ur arbetarskyddsfonden.

I motionen 1977/78:728 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås, såvitt här är i fråga (yrkandet 1), att riksdagen hos regeringen hemställer om en översyn av arbetarskyddsfondens hittillsvarande verksamhet, speciellt avseende de långsiktiga effekterna på arbetsmiljöforskningen inom Sverige och i relation till fondens direktiv.

Yrkandet 2 i motionen har behandlats av utskottet i betänkandet SoU 1977/78:27.

I motionen 1977/78:870 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag som innebär

1. att de fackliga representanterna inom arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionsnämnderna besätter tre fjärdedelar av styrelse- och nämndposterna,

2. att arbetet med gränsvärdeslistan bör bedrivas med största möjliga skyndsamhet och utan vidare förhalningar.

I motionen 1977/78:896 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen i enlighet med vad som sägs i motionen 1977/78:895 beslutar att tystnadsplikten i arbetsmiljölagen (1977:1160) avskaffas den 1 juli 1978 genom att 7 kap. 13 § utgår samt att i konsekvens med detta även 8 kap. 3 § utgår.

Motionen 1977/78:895 har hänvisats till arbetsmarknadsutskottet.

Översättning av skyddsanvisningar m. m.

I propositionen 1976/77:149 om arbetsmiljölag m. m. diskuterades utförligt bl. a. hur invandrarnas behov av information skulle bäst tillgodoses. Föredragande statsrådet anförde (s. 347 ff).

Arbetstagare som har invandrat till Sverige har särskilt under det senaste årtiondet blivit ett viktigt inslag på många arbetsplatser. Invandrade arbetstagares fördelning inom olika branscher kan inte anges i exakta termer. Det är dock känt att invandrare i Sverige liksom i andra länder i stor utsträckning

hamnar i sådana arbeten och på sådana arbetsplatser som inte är attraktiva för den inhemska befolkningen. Det är också tydligt att det finns en viss koncentration av utländska medborgare till arbetsplatser med utpräglade arbetsmiljöproblem.

Jag har i avsnitt 20.4.3 förordat en bestämmelse som slår fast att arbetsgivaren är skyldig att ta hänsyn till den enskilde arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet. Samtidigt har framhållits att bestämmelsen bl. a. innebär att arbetet skall anpassas med hänsyn till invandrad arbetstagares särskilda förutsättningar.

Från arbetsmarknadsparternas sida har en rad åtgärder vidtagits i syfte att förbättra informationen om och till invandrarna. Senast har SAF, LO och statens invandrarverk utarbetat en handledning om invandrarfrågor i företagen.

Arbetsmiljöutredningen har understrukit att de lokala skyddsorganisationerna har viktiga uppgifter när det gäller att främja invandrares anpassning i arbetet och på arbetsplatserna. Detta kan i första hand ske genom att skyddskommittéerna aktivt medverkar vid planering av ett ändamålsenligt introduktionsförfarande för att underlätta för nyanställd utländsk arbetstagare att finna sig till rätta i arbetsmiljön. Stor uppmärksamhet bör enligt min mening härvid ägnas åt att dra upp riktlinjer för det förebyggande skyddet mot yrkesrisker som är framträdande för den som ännu inte förstår svenska och är främmande för olika förhållanden i svenskt arbetsliv. Viktigt är också att den nyanställde ges praktisk kännedom om hur den lokala skyddsorganisationen är uppbyggd. Eftersom den sociala situationen kan innebära en större riskfaktor för invandrare än för svenskar bör introduktionsförfarandet ha en bred uppläggning.

Inom ramen för den lokala skyddsorganisationen bör också fortlöpande uppmärksammas skyddsfrågor som gäller invandrares arbetsuppgifter. Varningsskyltar och liknande måste vara begripliga även för utländska arbetstagare. Bruksanvisningar för användning av tekniska anordningar och hantering av farliga ämnen måste vid behov finnas även på invandrarspråken. Detta har särskilt understrukits av LO. Viktigt är enligt min mening också att vid bruket av nödvändig personlig skyddsutrustning garantier skapas för att arbetstagaren förstår varför denna skall användas och vet hur den skall brukas för att ge avsett skydd.

Tillgång till tolkservice är enligt vad utredningen har framhållit en förutsättning för att invandrare med bristfälliga kunskaper i svenska skall kunna fungera på arbetsplatsen. Vid stora företag finns ofta tillgång till flerspråkig personal som i det första anställningsskedet kan sköta introduktion och utbildning av nyanställda utlänningar. Som utredningen har påpekat är det emellertid viktigt att man försöker få fram tvåspråkiga skyddsombud med uppgift att i den fortsatta anställningen säkra invandrarens tillgång till information om skyddsföreskrifter och andra förhållanden av betydelse för hans situation på arbetsplatsen. Bristen på personer som har de nödvändiga språkkunskaperna och dessutom har tillräcklig kännedom i arbetarskyddsfrågor och om det fackliga systemet är enligt utredningen ett allvarligt problem på arbetsplatserna. På senare tid har viss verksamhet inletts av ansvariga myndigheter och arbetsmarknadsparterna för att utbilda tvåspråkiga fackliga förtroendemän. Utredningen har betonat vikten av att uppmärksamhet härvid ägnas åt att förmedla kunskaper i branschanknutna skyddsfrågor och i arbetsmiljöfrågor över huvud. Det är också LO:s uppfattning att extra insatser bör göras för att utbilda tvåspråkiga skyddsom-

bud. Även jag är införstådd med att tvåspråkiga arbetstagare som är insatta i arbetsmiljöfrågor kan vara en väsentlig tillgång för den lokala skyddsorganisationen.

Vid 1976/77 års riksdag väcktes även en motion (1976/77:986, vpk) av innebörd att arbetarskyddsbestämmelser och förteckningar över skadliga ämnen borde ges ut även på invandrarspråk.

I sitt av riksdagen godkända betänkande *SoU 1977/78:1* (s. 60) förklarade sig utskottet inte ha något att erinra mot de ovan återgivna uttalandena i propositionen och ansåg att motionsyrkandet härigenom blivit besvarat. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen ansågs inte erforderlig.

Nya arbetsrättskommittén (A 1976:02) har härefter behandlat frågan om s. k. arbetsplatstolkar för invandrare i sitt delbetänkande *(Ds A 1977:4) Fackliga förtroendemän, möten på betald arbetstid och arbetslivsforskning.* Kommittén, som bl. a. föreslår att tolk skall kunna anlitas som sakkunnig och biträde åt facklig förtroendeman, anför följande (s. 70 ff).

Det viktigaste är att de som skall fullgöra tolkuppgifter på arbetsplatserna åtnjuter invandrarnas förtroende. Invandrarna själva måste alltså ges möjligheter att påverka valet av tolk. Detta inflytande utövas bäst genom den fackliga organisation som invandrarna tillhör. Arbetsplatstolk skall därför utses av den fackliga organisationen och ges ställning av facklig förtroendeman. Den tolk som har utsetts av den fackliga organisationen bör också regelmässigt användas av arbetsgivaren i dennes kontakter med invandraren. Om arbetsgivaren har särskilda skäl att använda annan tolk vid sina kontakter med invandrare, bör dock även den av organisationen utsedda arbetsplatstolken vara närvarande vid tolkningstillfället.

De fackliga organisationerna har ett stort behov av att utnyttja arbetsplatstolkar. Detta behov är särskilt framträdande inom skyddsarbetet. Enligt en utredning av skolöverstyrelsen som redovisas i prop. 1976/77:100 bil. 12 s. 445 ff har behovet av tolkservice under senare år förstärkts genom den arbetsrättsliga utvecklingen och strävandena på arbetsmiljöområdet. Enligt skolöverstyrelsens uppfattning kan arbetsplatstolkningen betecknas som ett utpräglat bristområde, särskilt vad gäller de små arbetsplatserna.

Tolkning måste anses ingå som ett naturligt led i den fackliga verksamheten. Tillgång till tolkservice är nämligen en avgörande förutsättning för att invandrarna skall kunna anpassa sig på arbetsplatserna, få del av information och i övrigt klara kontakterna med arbetskamraterna och arbetsledningen. Arbetsplatstolken fungerar som en kontaktlänk mellan de enskilda invandrarna och de övriga anställda på arbetsplatserna samt mellan arbetsgivaren eller dennes företrädare och invandrarna. Arbetsplatstolkarna måste vara väl förtrogna inte bara med främmande språk utan också med svenska språket. De måste vidare ha ingående kännedom om arbetsmarknadslagar, kollektivavtal, arbetsorganisation och arbetsförhållandena i övrigt inom det företag, där de utför sina uppdrag. MBL medför också ett ökat behov av tolkningsinsatser. De som utför uppgifter som arbetsplatstolkar skall således omfattas av förslagets bestämmelser om ledighet och lön, trygghet i anställningen, tillträde till annan arbetsplats osv. En facklig förtroendeman som på detta sätt har tolkuppgifter har också rätt att genomgå tolkkurser på arbetsgivarens

bekostnad för att förkovra sina färdigheter, om lagens villkor i övrigt är uppfyllda. En facklig förtroendeman kan även anlitas som tolk på arbetsplatser, där han inte är anställd, varvid han har rätt till tillträde dit enligt 11 §. Finns det ingen förtroendeman som kan tolka på arbetsplatsen eller behöver arbetstagarorganisationen eljest anlita tolk utifrån, kan organisationen tillkalla en tolk som sakkunnig med stöd av 12 §. Denna möjlighet är särskilt viktig i mindre eller medelstora företag eller i företag med enstaka invandrare. Självfallet är det inget som hindrar att tolk vid kommunernas invandrarbyråer anlitas. Om det är fråga om en auktoriserad tolk, kommer denne självmant att iaktta de krav på opartiskhet och sekretess som följer av tolketiken. I detta sammanhang bör framhållas att tolk kommer att kunna anlitas som sakkunnig i skyddsarbetet med stöd av hänvisningen i 6 kap. 16 § i förslaget till arbetsmiljölag.

Frågan om utbildning av kontakttolkar berörs även i årets budgetproposition *(prop. 1977/78:100)*. Efter förslag i propositionen (Bil. 12 s. 599 f) har riksdagen anvisat medel för utbildning av 1 800 kontakttolkar under budgetåret 1978/79 *(UbU 1977/78:15, rskr 1977/78:180)*. En förutsättning för att utbildningen av kontakttolkar skall kunna genomföras i planerad takt är emellertid att det finns tillgång till utbildade handledare. Även för handledarutbildningen utgår bidrag.

Arbetarskyddsstyrelsen har i sitt *meddelande 1972:16 Invandrare – arbetarskydd* allmänt berört de särskilda kraven på information till invandrare. Ett tjugofemtal av arbetarskyddsstyrelsens anvisningar och meddelanden finns f. n. översatta till engelska och tyska. Därutöver har styrelsen givit ut enkla sammanfattningar av många anvisningar. Dessa broschyrer finns i viss utsträckning att tillgå också på invandrarspråk, främst finska men även serbokroatiska, grekiska, turkiska, tyska och engelska.

Arbetarskyddsfonden

Arbetarskyddsfonden startade sin verksamhet den 1 januari 1972. Enligt sin instruktion (1971:803, senast ändrad 1976:652) har styrelsen för fonden till uppgift att genom bidrag från fonden stödja sådan forskning och utveckling samt utbildning och upplysning som kan motverka uppkomsten av yrkesskador och annan av arbetsmiljön betingad ohälsa eller förbättra arbetsmiljön och därigenom främja hälsa och säkerhet i arbetslivet. Styrelsen har numera också till uppgift att genom bidrag från fonden stödja forskning och utveckling samt utbildning och upplysning beträffande medbestämmande i arbetslivet och arbetslivsfrågor i övrigt samt utbildning av styrelserepresentanter för de anställda. Styrelsen skall vidare beakta behovet av samordning av insatserna för forskning och utveckling samt utbildning och upplysning på arbetarskyddsfondens verksamhetsområde. Styrelsen får själv ta initiativ till forsknings- och utvecklingsprojekt på området (2 §).

Bidrag till forskning skall främst avse sådan forskning vars resultat kan väntas få praktisk användning inom arbetslivet och sådant utvecklingsarbete som behövs för att nya tekniska lösningar skall komma i praktisk tillämpning. Bidrag till utbildning på arbetsmiljöns område skall avse utbildning av skyddsombud, arbetsledare, tekniska planerare och andra som är med om att forma arbetsmiljön samt kompletterande utbildning av personal inom företagshälsovården och arbetarskyddet i övrigt. Bidrag till utbildning beträffande medbestämmande i arbetslivet och andra arbetslivsfrågor skall avse utbildning i syfte att sprida kunskap om nya regler på arbetsmarknaden och sådana förhållanden i övrigt som är av betydelse för utvecklandet av arbetstagarnas medbestämmanderätt. Bidrag till upplysning skall avse främst brett upplagd upplysning riktad till stora persongrupper inom arbetslivet (3 §).

Arbetarskyddsfondens styrelse består av högst elva ledamöter som utses av regeringen. Två av ledamöterna utses efter förslag av LO, en efter förslag av TCO, en efter förslag av SACO/SR, två efter förslag av SAF, och en efter gemensamt förslag av Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Därtill utses en representant för staten som arbetsgivare (6 §).

Arbetarskyddsfondens verksamhet finansieras genom att tre fjärdedelar av arbetarskyddsavgiften enligt lagen (1971:282, ändrad senast 1977:1164) om arbetarskyddsavgift förs direkt till fonden. Dessa medel uppgick för budgetåret 1977/78 till ca 127 milj. kr. Under 1977 beviljade arbetarskyddsfonden sammanlagt ca 98 milj. kr. till forsknings- och utvecklingsarbete samt utbildning och information inom arbetsmiljöområdet. Ytterligare 24 milj. kr. har reserverats som garanti för beslutade flerårsprojekt. Genom särskilda beslut av regeringen har därutöver anvisats 27,1 milj. kr. av fondmedel till arbetarskyddsstyrelsen som bidrag till dess kostnader för de regionala skyddsombudens verksamhet, utbildning av företagshälsovårdspersonal samt särskilda forskningsprojekt. Arbetarskyddsfondens bidrag till information och utbildning med anledning av medbestämmandelagen liksom bidragen till utbildning av de fackliga organisationernas representanter i företagsstyrelser täcks av särskilda medel över statsbudgeten. För budgetåret 1977/78 anvisades 75 resp. 20 milj. kr. för dessa ändamål. Även det nyinrättade centrum för arbetslivsfrågor finansieras av statsmedel via arbetarskyddsfonden. För budgetåret 1978/79 anvisas ett sammanlagt bidrag på 135 milj. kr. till arbetarskyddsfonden för den del av fondens verksamhet som ligger utanför själva arbetarskyddet.

Av de totalt ca 50 milj. kr. som fonden beviljade 1977 för forskning och utveckling avsåg ca 12,8 milj. kr. olika projekt inom verksamhetsområdet fysikaliska miljöfaktorer. Den närmare inriktningen avsåg arbetsfysiologi och ergonomi (2,9 milj. kr.), belysning och strålning (1,3 milj.), buller och vibrationer (5,9 milj.), klimat och ventilation (0,4 milj.) samt arbetslokaler och utrustning (1,1 milj.). Till området kemiska miljöfaktorer beviljades 1977 ca 9,7 milj. kr. för ett 80-tal nya projekt samt 6,1 milj. för tidigare påbörjade.

Härav avsåg ca 4,7 milj. hygieniska utredningar och eliminationstekniska projekt samt ca 4,3 milj. medicinska projekt med anknytning till det toxikologiska området. För beteendevetenskaplig arbetsmiljöforskning, såsom arbetstidens förläggning, stress, sjukfrånvaro m. m., beviljades under 1977 ca 10,5 milj. kr. Vidare anslogs ca 4,7 milj. kr. för s. k. branschprogram, dvs. tvärvetenskapliga undersökningar av arbetsförhållandena för en hel bransch eller yrkesgrupp. Arbetarskyddsfonden finansierar även en relativt omfattande försöksverksamhet med företagshälsovård för småföretag i samverkan med landstingen.

För fullständiga rapporter om de av fonden understödda forskningsprojekten har tidigare hänvisats till forskaren eller institutionen. Fonden har dock inlett viss försöksverksamhet med att, efter popularisering av rapporterna, svara för produktion och distribution av dessa. Sedan 1976 har fonden dessutom givit ut korta, lättbegripliga sammanfattningar av forskningsrapporter. Antalet publicerade sammanfattningar uppgår f. n. till över 100. Vidare har utgivits vissa översikter över aktuell forskning inom olika områden. Fonden har även genomfört en arbetsmiljöenkät för att kartlägga pågående och planerad forskning inom arbetsmiljöområdet samt få förslag om lämpliga insatser på forskningssidan.

Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen

Enligt förordningen (1972:164, ändrad senast och omtryckt 1978:436) med instruktion för *arbetarskyddsstyrelsen* är styrelsen central förvaltningsmyndighet för ärenden om arbetarskydd, utom i fråga om arbete som är att hänföra till skeppstjänst. Styrelsen är chefsmyndighet för yrkesinspektionen. Den skall vidare svara för ett informationssystem om arbetsskador (från den 1 januari 1979). Ledamöter av styrelsen är en generaldirektör, som är styrelsens ordförande, en överdirektör, som är styrelsens vice ordförande, och högst nio andra ledamöter, vilka utses av regeringen. Av de särskilt utsedda ledamöterna utses två efter förslag av LO, en efter förslag av TCO, en efter förslag av SACO/SR, två efter förslag av SAF och en efter gemensamt förslag av statens avtalsverk, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet.

Enligt förordningen (1973:847, omtryckt 1977:1169, ändrad senast 1978:437) med instruktion för *yrkesinspektionen* utövar inspektionen tillsyn över efterlevnaden av arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningen. Vidare utövar inspektionen inom sitt verksamhetsområde tillsyn över efterlevnaden av lagen (1973:329) om hälso- och miljöfarliga varor och i anslutning därtill meddelade föreskrifter. Yrkesinspektionen har dessutom uppgifter inom ramen för arbetarskyddsstyrelsens informationssystem om arbetsskador (från den 1 januari 1979). Vid yrkesinspektionen finns nitton yrkesinspektionsdistrikt, vilka omfattar ett eller flera län. I varje distrikt finns en distriktschef och en yrkesinspektionsnämnd. Yrkesinspektionsnämnden avgör vissa i 12 § särskilt angivna viktigare grupper av ärenden. Ärende hos

yrkesinspektionen som inte skall avgöras av yrkesinspektionsnämnd avgörs av distriktschefen ensam.

Yrkesinspektionsnämnden består av distriktschefen, som är nämndens ordförande, och åtta andra ledamöter, vilka utses av arbetarskyddsstyrelsen. Av dessa ledamöter utses två efter förslag av LO, en efter förslag av TCO, en efter förslag av SACO/SR, två efter förslag av SAF, en efter förslag av statens avtalsverk och en efter gemensamt förslag av Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet.

I samband med tillkomsten av arbetsmiljölagen (1977:1160) diskuterades även arbetstagarrepresentationen i arbetarskyddsstyrelsen och i yrkesinspektionsnämnderna. Föredragande statsrådet anförde härom följande (prop. 1976/77:149 s. 351).

TCO har fört fram den synpunkten att arbetstagarrepresentationen i arbetarskyddstyrelsen och yrkesinspektionsnämnderna bör förstärkas. Enligt LO bör övervägas lämpligheten av att ändra yrkesinspektionsnämndernas sammansättning så att arbetstagarna får majoritet. Dessa synpunkter ger mig anledning framhålla att arbetsmiljölagen ju syftar till att ge garantier för att arbetstagarna skall kunna arbeta under tillfredsställande arbetsmiljöförhållanden. För att goda resultat skall kunna uppnås i arbetarskyddsmyndigheternas verksamhet är det viktigt att myndigheternas avgöranden omfattas med förtroende av alla dem som berörs. Enligt min mening åstadkoms detta bäst genom att man inte ger markerad övervikt åt någon sida vad gäller representationen. Jag vill tillägga att en allsidig representation utan stark markering av partsintresse synes vara en förutsättning för att bestämmelserna om fullföljd av talan mot arbetarskyddsmyndigheternas beslut skall kunna utformas på sätt förordas i ett följande avsnitt.

Gränsvärdeslistan

I oktober 1974 utfärdade arbetarskyddsstyrelsen anvisningar nr 100 om hygieniska gränsvärden. En reviderad upplaga härav har kommit ut i maj 1978 och träder i kraft den 1 januari 1979. Arbetarskyddsstyrelsen avser att ge ut en ny reviderad gränsvärdeslista under år 1980.

Tystnadsplikt

Enligt 7 kap. 13 § arbetsmiljölagen (1977:1160) gäller följande. Den som har tagit befattning med tillsyn enligt lagen eller utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté får ej obehörigen yppa eller utnyttja vad han under uppdraget eller i tjänsten har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilds personliga förhållanden eller förhållande av betydelse för landets försvar. Detsamma gäller ledamot i styrelsen för lokal facklig organisation i fråga om vad han har erfarit av skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté som har utsetts av organisationen.

I 8 kap. 3 § finns en erinran om att ansvar kan komma i fråga för den som bryter mot den i 7 kap. 13 § stadgade tystnadsplikten. En generell bestäm-

melse om straff för brott mot tystnadsplikt finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

I propositionen till arbetsmiljölag (prop. 1976/77:149) redogjordes för bakgrunden till tystnadspliktsbestämmelsen i 7 kap. 13 §. Föredragande statsrådet anförde följande (s. 342).

Som ett led i strävandena att stärka de anställdas inflytande över arbetsmiljön infördes i arbetarskyddslagen år 1973 en bestämmelse om tystnadsplikt för skyddsombud och skyddskommittéledamot. Tystnadsplikten avser vad sådana förtroendemän under uppdraget har erfarit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilds personliga förhållanden eller förhållande av betydelse för landets försvar. För att skyddsombud och skyddskommittéledamot skall ha möjlighet att rådgöra fullt ut i arbetsmiljöfrågor med styrelsen för sin fackliga organisation gäller också tystnadsplikt för ledamot i sådan styrelse med avseende på vad han har fått kännedom om genom dem. I brottsbalken (20 kap. 3 §) föreskrivs straffansvar vid överträdelse av tystnadsplikten. Utredningen har föreslagit att bestämmelsen om tystnadsplikt förs över till arbetsmiljölagen. TCO har ansett att bestämmelsen bör anpassas efter medbestämmandelagen så att tystnadsplikten i första hand blir en förhandlingsfråga mellan berörda parter. För egen del vill jag framhålla att skyddsombuds rätt till information enligt arbetarskyddslagstiftningen kan vara mera vidsträckt än informationsrätten enligt medbestämmandelagen. Med hänsyn till detta och till karaktären av de föreskrifter som ingår i arbetarskyddslagstiftningen förordar jag att arbetarskyddslagens bestämmelse om tystnadsplikt oförändrad förs över till arbetsmiljölagen (7 kap. 13 §). Jag vill erinra om att den som får del av handlingar eller information av hemlig natur inte bara har att beakta den enligt arbetarskyddslagstiftningen gällande tystnadsplikten utan även tystnadsplikt som kan gälla enligt skilda författningar. Sådana särskilda tystnadsplikter kan begränsa den rätt skyddsombud och ledamot av skyddskommitté annars har att föra information vidare till styrelsen för sin lokala fackliga organisation. För att underlätta bedömningen bör som utredningen har framhållit den som lämnar ut uppgift påpeka om denna är hemlig.

Vid riksdagsbehandlingen av arbetsmiljölagen väcktes även en motion (1976/77:1676, vpk) vari bl. a. yrkades att tystnadsplikten för skyddsombud och fackets förtroendevalda skulle avgöras av fackföreningens medlemmar och 7 kap. 13 § ändras i enlighet därmed (yrkandet 19). I sitt av riksdagen godkända betänkande SoU 1977/78:1 avstyrkte utskottet motionsyrkandet och anförde härvid följande (s. 58).

De aktuella bestämmelserna om tystnadsplikt infördes i samband med delreformen år 1973 av arbetarskyddslagstiftningen. Med anledning av ett motionsyrkande från vänsterpartiet kommunisterna om en jämkning av den då föreslagna lagtexten av väsentligen samma innebörd som den nu aktuella uttalade utskottet att den föreslagna lagtexten måste ses i relation till den vidsträckta informationsrätt som samtidigt gavs skyddsombud. Utskottet ansåg att det inte fanns någon risk för att skyddsombud eller skyddskommittéledamot på grund av tystnadsplikten inte skulle kunna agera effektivt i arbetarskyddshänseende, eftersom propositionsförslaget också när det gällde sådant som omfattades av tystnadsplikten tillgodosåg dessa företrädares behov av att kunna samråda med styrelsen för den fackliga organisationen

(SoU 1973:25 s. 48). Utöver vad utskottet tidigare uttalat kan anföras följande.

Ett bifall till motionsyrkandet skulle i realiteten innebära att tystnadsplikten för angivna grupper i det närmaste skulle avskaffas, eftersom informationen skulle kunna spridas i en så vid krets att tystnadsplikten skulle bli i det närmaste illusorisk. Utskottet anser i enlighet med sitt tidigare uttalande att det är givet att en vidsträckt informationsrätt måste kompletteras med bestämmelser om tystnadsplikt i vissa avseenden.

Utskottet

I betänkandet behandlas fyra motioner om arbetsmiljöfrågor.

I *motionen 1977/78:726* hävdas att åtgärder bör vidtagas för att olika skyddsanvisningar skall översättas till de vanligaste invandrarspråken. Kostnaden bör bestridas med medel ur arbetarskyddsfonden. Motionärerna anför bl. a. att invandrarna inte inom rimlig tid kan skaffa sig så goda kunskaper i svenska språket att de kan tyda förekommande anvisningar.

Utskottet instämmer i att det är angeläget att man även i fortsättningen uppmärksammar invandrarnas särskilda behov av information i arbetarskyddsfrågor. Det framhölls i propositionen om arbetsmiljölag m. m. att invandrarna ofta hamnar i sådana arbeten och på sådana arbetsplatser som inte är attraktiva för den inhemska befolkningen. Det finns en viss koncentration av utländska medborgare till arbetsplatser med utpräglade arbetsmiljöproblem. Detta ställer ökade krav framför allt på den lokala skyddsorganisationen. Såsom också framhölls i propositionen måste bl. a. uppmärksammas att varningsskyltar och liknande är begripliga också för utländska arbetstagare och att bruksanvisningar för användning av tekniska anordningar och hantering av farliga ämnen vid behov finns även på invandrarspråken. I annat sammanhang har man vidare tagit upp frågan om utbildning av ytterligare s. k. arbetsplatstolkar. Nya arbetsrättskommittén har föreslagit att sådan tolk skall kunna anlitas som sakkunnig och biträde åt facklig förtroendeman.

Utskottet konstaterar att frågan om information till utländska arbetstagare således redan har uppmärksammats i olika hänseenden. Vidare finns ett flertal av arbetarskyddsstyrelsens anvisningar tillgängliga i populariserad form och i sådan form även översatta till olika invandrarspråk. Med hänsyn härtill och då fortlöpande insatser görs på området får syftet med motionen delvis anses tillgodosett. Utskottet vill samtidigt framhålla att översättningsverksamhet givetvis inte får ersätta nödvändig undervisning i svenska språket. Att en invandrare kan svenska så att han förstår innehållet i t. ex. skyddsanvisningar och så att han kan kommunicera med skyddsombud och andra som svarar för skyddsfrågor innebär enligt utskottets mening den bästa garantin för att han skall kunna arbeta under säkra förhållanden på sin arbetsplats. Goda kunskaper i svenska är också nödvändiga för att bryta utvecklingen mot att invandrarna koncentreras till mindre eftersökta arbeten

eller arbetsplatser. Det sagda står inte i motsättning till det förhållandet att information på utländska språk ofta är nödvändig. Enligt utskottets uppfattning är det emellertid knappast realistiskt att tänka sig att man översätter alla förekommande skyddsanvisningar till de olika invandrarspråken. En mer framkomlig väg är den som anvisats i propositionen om arbetsmiljölag, nämligen att begagna ett särskilt introduktionsförfarande för nyanställda utländska arbetstagare. Ibland kan det även vara ändamålsenligt att anlita arbetsplatstolk. Möjligheterna härtill kommer att öka om nya arbetsrättskommitténs förslag genomförs.

Utskottet anser med hänsyn till det anförda att motionen 1977/78:726 inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

I *motionen 1977/78:728 (yrkandet 1)* förordas en översyn av arbetarskyddsfondens verksamhet. Motionärerna vill att man vid översynen särskilt skall överväga de långsiktiga effekterna på arbetsmiljöforskningen och ställa verksamheten i relation till fondens direktiv.

Arbetarskyddsfonden påbörjade sin verksamhet 1972 och har sedan dess kommit att inta en alltmer central plats bland de institutioner som verkar inom arbetsmiljöforskningen. Utskottet har i ett föregående avsnitt (s. 4 ff) lämnat en kortfattad översikt över fondens aktuella verksamhet. Enligt utskottets mening måste man till en början konstatera att en verksamhet av det slag som bedrivs av arbetarskyddsfonden måste ges tid att utvecklas och finna ändamålsenliga former. Med beaktande av att de frågor som skall behandlas av fonden ofta är komplicerade och kan kräva omfattande förstudier måste denna utvecklingstid rimligen tillåtas att bli inte alltför kort. I sammanhanget måste man ta hänsyn till att fonden under år 1976 fått avsevärt utvidgade uppgifter inom arbetslivsforskningen. Utskottet anser med hänsyn till det anförda att det är för tidigt att redan nu se över fondens verksamhet i stort. Inte heller ger enligt utskottets mening inriktningen av fondens hittillsvarande verksamhet inom arbetsmiljöområdet stöd för att det skulle finnas anledning att ompröva de riktlinjer som gäller för verksamheten. Det finns snarare skäl framhålla att arbetarskyddsfondens verksamhet i hög grad synes ha öppnat möjligheter för en tämligen omfattande forskning, utbildning och information inom arbetsmiljöområdet, som inte skulle ha kommit till stånd utan fonden. Intentionerna vid fondens tillkomst torde, såvitt utskottet kan bedöma frågan, ha följts. På grund av det anförda kan utskottet inte biträda motionärernas förslag om en översyn av fondens verksamhet. Utskottet avstyrker således motionen 1977/78:728 i här aktuell del.

I *motionen 1977/78:870* föreslås att de fackliga representanterna skall besätta tre fjärdedelar av styrelse- och nämndposterna i arbetarskyddsstyrelsen och i yrkesinspektionsnämnderna. Vidare yrkas att arbetet med den s. k. gränsvärdeslistan skall bedrivas med skyndsamhet.

Som närmare redovisats i ett föregående avsnitt (s. 6) är bestämmelserna

om sammansättningen av arbetarskyddsstyrelsens verksstyrelse och av yrkesinspektionsnämnderna så formulerade att arbetstagar- och arbetsgivarintressen givits i stort sett lika tyngd. Detta motiverades i samband med tillkomsten av arbetsmiljölagen med att det var viktigt att myndigheternas avgöranden omfattades med förtroende av alla som berördes. Detta skulle bäst åstadkommas genom att man inte gav någon sida markerad övervikt vad gäller representationen. Utskottet anser att dessa synpunkter fortfarande äger giltighet. Liksom tidigare vill utskottet dessutom framhålla att ett förtroendefullt samarbete mellan arbetstagare och arbetsgivare är en förutsättning för att arbetet med att skapa en god arbetsmiljö skall bli framgångsrikt. Utskottet vill också erinra om att lagstiftningen på arbetslivets område under 1970-talet gett de fackliga organisationerna en starkare ställning. Ett viktigt led i detta är att skyddsombudens ställning inom skyddsarbetet ytterligare stärkts. Utskottet avstyrker på grund av det anförda motionen i här aktuell del (yrkandet 1).

Vad gäller den s. k. gränsvärdeslistan konstaterar utskottet att arbetarskyddsstyrelsen sedan motionen väcktes gett ut nya anvisningar om hygieniska gränsvärden (nr 100). Arbetet med hygieniska gränsvärden pågår kontinuerligt inom arbetarskyddsstyrelsen. En revidering av den nyligen fastställda listan har redan påbörjats bl. a. med syftet att åsätta ytterligare ett antal ämnen med gränsvärden. Motionen är därför tillgodosedd i motsvarande del (yrkandet 2) och påkallar inte någon riksdagens åtgärd.

I *motionen 1977/78:896* hävdas att den för skyddsombud m. fl. gällande tystnadsplikten enligt arbetsmiljölagen bör avskaffas.

Som utskottet tidigare framhållit vid behandling av liknande motionsyrkanden finns det knappast någon risk för att skyddsombudens och skyddskommittéernas verksamhet skall hämmas av tystnadsplikten enligt arbetsmiljölagen, eftersom dessa företrädare har möjlighet att samråda med styrelsen för den fackliga organisationen. Att helt slopa tystnadsplikten skulle enligt utskottets mening snarare kunna vara till skada för skyddsarbetet, eftersom det skulle kunna motverka ett öppet och förtroendefullt utbyte av information i frågor som rör arbetsmiljön. Arbetstagarna företräds av särskilt valda förtroendemän som har en vidsträckt rätt till insyn och information och som på arbetstagarnas vägnar får bedöma behovet av eventuella åtgärder. Det finns enligt utskottets mening ingen anledning att ifrågasätta detta i många sammanhang tillämpade representativa system. För att fungera måste ett sådant system emellertid innehålla vissa garantier mot att inte yrkeshemligheter och liknande uppgifter sprids i en alltför vid krets.

I enlighet med det anförda avstyrker utskottet motionen 1977/78:896.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande översättning av skyddsanvisningar m. m. avslår motionen 1977/78:726,

2. att riksdagen beträffande översyn av arbetarskyddsfondens verksamhet avslår motionen 1977/78:728, yrkandet 1,
3. att riksdagen beträffande arbetstagarrepresentationen i arbetarskyddsstyrelsen m. m. avslår motionen 1977/78:870, yrkandet 1,
4. att riksdagen beträffande anvisningar om hygieniska gränsvärden avslår motionen 1977/78:870, yrkandet 2,
5. att riksdagen beträffande tystnadsplikt enligt arbetsmiljölagen avslår motionen 1977/78:896.

Stockholm den 24 oktober 1978

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp)**, Erik Larsson (c), Anna-Greta Skantz (s)*, John Johnsson (s), Ivar Nordberg (s), Karl Leuchovius (m), Kjell Nilsson (s), Britt Wigenfeldt (c), Sven-Gösta Signell (s), Ulla Tillander (c), Stig Alftin (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Arne Magnusson (c)* och Margot Håkansson (fp)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.
** Gabriel Romanus har vid betänkandets justering lämnat uppdraget som utskottsledamot.

GOTAB 58547 Stockholm 1978